

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen; het examen bestaat uit 33 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Kathedralenbouwers

Vragen bij afbeelding 1 en 2.

Op afbeelding 1 zie je een Vlaamse miniatuur uit 1447. Het boek waarin deze miniatuur zich bevindt, beschrijft het leven van een vorst die verschillende kerken bouwde.

Bekijk afbeelding 1.

De miniaturist heeft hier verschillende kerken afgebeeld. Hij heeft dat zó gedaan dat je een goed zicht krijgt op de gebouwen.

- 3p **1** Leg aan de hand van drie aspecten uit hoe de miniaturist dat heeft bereikt.

De miniatuur is niet gebaseerd op het principe van het centraal perspectief. Toch is er sprake van diepte, zowel in het *landschap* als in de *gebouwen*.

- 2p **2** Geef aan hoe in het landschap diepte is bereikt en hoe in de gebouwen diepte is bereikt.

De kerken op deze miniatuur zijn als het ware een ‘mengvorm’ van romaanse en gotische bouwkunst.

- 3p **3** Noem drie kenmerken van gotische bouwkunst die je in de kerken op deze miniatuur aantreft.

Het interieur van de kerk rechts - nog in aanbouw - is erg hoog en licht.

- 2p **4** Leg uit hoe de constructie bijdraagt aan het hoge en lichte interieur van deze kerk.

- 2p **5** Leg uit waarom men in de gotiek kerken wilde bouwen die hoog én licht waren.

Voor de bouw van kerken werden destijds vaak bouwloodsen ingericht. Een bouwloods was een tijdelijke werkplaats waar verschillende disciplines samenwerkten.

- 2p **6** Noem twee verschillende ambachten die bij de bouw van de kerken op afbeelding 1 betrokken zijn en geef aan waar je die ambachten uitgevoerd ziet.

In zo’n bouwloods werden ook beelden en reliëfs gemaakt, veelal anoniem. Dat heeft vooral te maken met de maatschappelijk positie van de middeleeuwse kunstenaar.

- 2p **7** Leg dit uit.

In de Nederlandse bouwkunst van de negentiende eeuw werd teruggegrepen op de gotiek. Ook het principe van de bouwloods werd door een aantal architecten nieuw leven ingeblazen.

- 2p **8** Noem de negentiende-eeuwse bouwstijl die zich door de gotiek liet inspireren. Geef daarbij aan waarom architecten in de negentiende eeuw teruggrepen op de gotische bouwkunst.

Ook het Bauhaus in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw greep terug op de Middeleeuwen. Op afbeelding 2 zie je de houtsnede die Lyonell Feiniger als illustratie voor het oprichtingsmanifest van het Bauhaus in 1919 maakte.

Bekijk afbeelding 2.

Feiniger heeft hier een kathedraal afgebeeld. Daarmee maakte hij een verwijzing naar de kunst en architectuur van de Middeleeuwen en de wijze waarop deze destijds tot stand kwamen.

- 2p **9** Leg uit waarom Feiniger bij de oprichting van het Bauhaus deze verwijzing maakte.

Eerbetoon

Vragen bij afbeelding 3 tot en met 5 en figuur 1 tot en met 3.

Vanaf het midden van de negentiende eeuw nam het gebruik van affiches enorm toe. Veel muren van Parijs werden in die tijd met grote, kleurige affiches bedekt.

De toename van affiches kan in verband gebracht worden met de cultuurhistorische context van die tijd.

2p 10 Leg dit uit.

Aan het eind van de negentiende eeuw maakten technische ontwikkelingen de lithografie zeer geschikt voor het maken van affiches.

1p 11 Leg aan de hand van één kenmerk uit waarom lithografie zo geschikt is voor het maken van affiches.

Op afbeelding 3 zie je een affiche dat in 1892 is ontworpen door de Franse tekenaar Jules Chéret. Het maakte reclame voor theater 'Olympia', het eerste varieté-theater van Parijs.

Vóór Chéret werden ook affiches gemaakt, maar die waren meestal zwart-wit en bevatten veelal alleen teksten. Op figuur 1 zie je daar een voorbeeld van.

figuur 1

Stadsschouwburg
Koninklijke Vereeniging: HET NEDERLANDSCH TOONEEL.

Woensdag 19 Februari:
Ter gelegenheid van 's Konings Verjaardag
BUITENGEWONE VOORSTELLING
bij te wonen door **Onderofficieren en Korporaals**
der d.d. Schutterrij.

DE TERUGKOMST
VANDEN KOLONIAAL

tooneelspel in drie bedrijven door **D. M. MAALDRINK.**

Meneer Binkerts. Mevr. Sophie de Vries.	John, zijn neef, Eerste Luitenant der
Elsbeth, haar zoon. de Hr. Giese.	cavalierie de Hr. Schulte.
Willemina, haar dochter. Mej. Marie Lorje.	Terhjel van Schoonhoven.
Overste Remmeveld, oud kapitein ter zee de Hr. Marin.	De Rie, oud maarsier, oppasser van den
Louise, zijn nichten Mevr. Frensch-Rouwmeester.	Ovende de Boer.
Heerterel, zijn nichten Mej. Sophie Bos.	Duitche straatmuzikanten, gasten.

Het stuk speelt op de villa van overste Remmeveld in de nabijheid eener provincie stad.

Tot slot: APOTHEOSE
en Dichtregelen uit te spreken door den Heer **C. J. SCHUIZE.**

AANVANG TE ACHT UUR.

PRIJZEN DER PLAATSEN: Stalok en Bovenloge / 2.-; Bovenloge / 1.50; 1e Amphitheatre / 1.25; Parterre / 1.-;
2e Amphitheatre / 1.-; 1e Gaanderij 09 Ct.; 2e Amphitheatre 30 Ct.; 2e Gaanderij 30 Ct.

Plaatsen kunnen bespreken worden iedereen dag van 10 tot 3 uur tegen betaling van 10 Ct. per persoon.

De afbeelding is een voorbeeld van een affiche uit de negentiende eeuw, met een duidelijke hiërarchische opbouw van tekst en gebruik van dikke lijnen en hoofdletters voor de titel.

Vergelijk afbeelding 3 met figuur 1.

De affiches van Chéret waren ongelofelijk populair. In 1895 schreef een tijdgenoot: "Parijs zou Parijs niet zijn zonder Chérets; zijn affiches begroeten je opgewekt vanaf ieder reclamebord ..."

2p 12 Leg aan de hand van de voorstelling en de vormgeving uit waarom zijn affiches zo aantrekkelijk werden gevonden.

Bekijk afbeelding 3.

Van Chéret wordt gezegd dat hij de basisregels ontwikkelde waaraan een goed affiche moet voldoen. Zo moeten bijvoorbeeld woord en beeld één geheel vormen.

- 3p **13** Noem drie manieren waarop in dit affiche woord en beeld één geheel vormen.

De Franse schilder Henri de Toulouse-Lautrec was een bewonderaar van de affiches van Chéret. Om zijn naamsbekendheid te vergroten besloot ook Toulouse-Lautrec rond 1890 affiches te gaan ontwerpen. Op afbeelding 4 zie je een bekend affiche van hem; hij maakte het in 1893 op verzoek van Jane Avril, een danseres.

Vergelijk afbeelding 3 en 4.

In vergelijking met het affiche van Chéret is het affiche van Toulouse-Lautrec vernieuwend.

- 3p **14** Noem drie aspecten van de *vormgeving* die binnen Toulouse-Lautrecs affiche als vernieuwend beschouwd kunnen worden en die overeenkomsten vertonen met de toenmalige schilderkunst.

Veel tijdgenoten van Toulouse-Lautrec vonden het maken van affiches geen échte kunst. Ze waren van mening dat kunst alleen zichzelf moest dienen of dat het maken van een kunstwerk alleen zichzelf tot doel mocht hebben.

Een echte kunstenaar kon zich maar beter niet met toegepaste kunst bezig houden.

- 1p **15** Ben je het met deze stelling eens? Beargumenteer je antwoord.

Tegenwoordig wordt Chéret niet meer als de vader van alle affichemakers gezien maar Toulouse-Lautrec, van wie je op figuur 2 een foto ziet. Toulouse-Lautrec overleed in 1901; in 2001 werd hij geëerd met een affichetentoonstelling waaraan honderd ontwerpers deelnamen.

figuur 2

Op afbeelding 5 zie je de bijdrage van de Franse ontwerpers Michel Bouvet en Stéphanie Couderc. Het affiche is geïnspireerd op de foto van figuur 2.

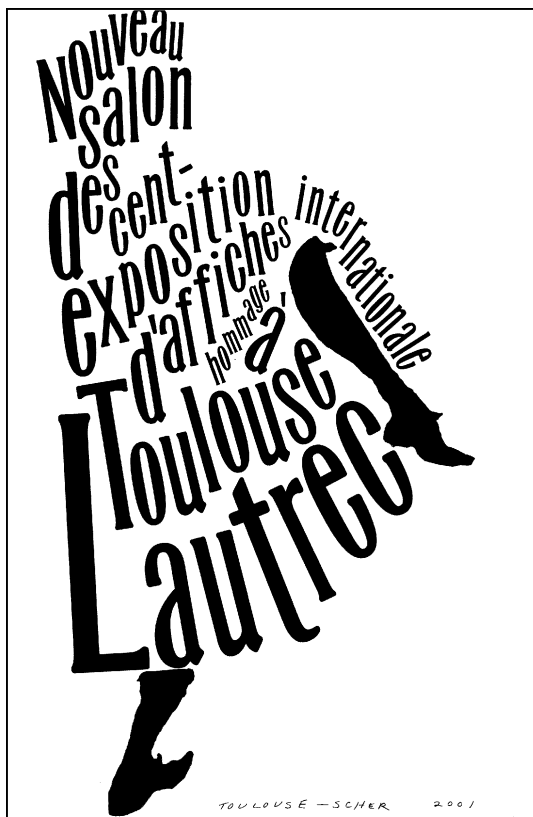
Bekijk afbeelding 5 en figuur 2.

In het affiche van Bouvet en Couderc speelt de schaduw van Toulouse-Lautrec een belangrijke, beeldende rol; deze schaduw heeft een belangrijke symbolische betekenis.

- 2p **16** Licht deze betekenis toe.

Op figuur 3 zie je de bijdrage van de Amerikaanse Paula Scher. Zij nam de contour van Jane Avril van Toulouse-Lautrecs affiche over.

figuur 3

Bekijk het affiche op figuur 3.

Door de contour van Avrils benen bijna ongewijzigd in haar affiche over te nemen, verwijst Scher naar Toulouse-Lautrec. Naast deze verwijzende functie hebben de benen binnen het affiche ook een beeldende functie.

3p 17 Geef drie voorbeelden van deze beeldende functie.

De tekst is tot een dynamisch geheel gemaakt.

3p 18 Noem drie aspecten van de tekst waardoor dynamiek ontstaat.

Over schilderen

Vragen bij afbeelding 6 tot en met 9 en figuur 4.

Op afbeelding 6 zie je een landschapje dat de Franse kunstenaar Camille Pissarro omstreeks 1878 op zijn palet schilderde.

Bekijk afbeelding 6.

Pissarro maakte deel uit van de groep impressionisten rond Monet.

2p 19 Leg aan de hand van de hanteringswijze uit waarom dit schilderijtje typerend is voor het impressionisme.

Het palet paste in een kistje dat Pissarro meenam als hij buiten ging schilderen.

De impressionisten waren de eerste kunstenaars die hun schilderijen volledig in de buitenlucht maakten.

1p 20 Leg uit welke artistieke reden zij hadden om buiten te schilderen.

1p 21 Geef aan welke uitvinding hen in staat stelde buiten te schilderen.

Op afbeelding 7 zie je *Pleasure Palet* van de Amerikaanse kunstenaar Jim Dine uit 1969. Het werk bestaat uit een palet dat op een linnen doek geschilderd werd.

Bekijk afbeelding 7.

- 2p **22** Breng de titel in verband met twee kenmerken van het kunstwerk.

Vergelijk afbeelding 6 en 7.

In het werk op afbeelding 6 is op figuratieve wijze een landschap verbeeld. In het werk op afbeelding 7 wordt door middel van de *vormgeving* een landschap gesuggereerd.

- 2p **23** Noem twee aspecten van de *vormgeving* waarmee Dine naar een landschap verwijst.

Op afbeelding 8 zie je een beeld van de Amerikaanse kunstenaar Jasper Johns. Hij maakte het in 1960. Hij goot een koffieblik met gebruikte kwasten af in brons; daarna beschilderde hij het. Daardoor kwam het bronzen beeld er bijna net zo uit te zien als het oorspronkelijke blik.

Bekijk afbeelding 8.

- 2p **24** Is dit beeld een ready-made? Beargumenteer je antwoord.

Op afbeelding 9 zie je - ook van Johns - *Untitled*, uit 1964/1965. Het werk bestaat uit vijf delen die aan elkaar zijn bevestigd. Het kleine vierkantje is linksonder met scharnieren vastgemaakt. *Untitled* is bijna twee meter hoog en vijf meter breed.

Bekijk afbeelding 9.

Untitled gaat over schilderen: je ziet dat Johns in dit werk een aantal verschillende handelingen heeft verricht die verwijzen naar de activiteit van het schilderen.

- 4p **25** Noem vier van die handelingen.

In dit werk heeft Johns de letters B, R en Y, de beginletters van de woorden Blue, Red en Yellow aangebracht.

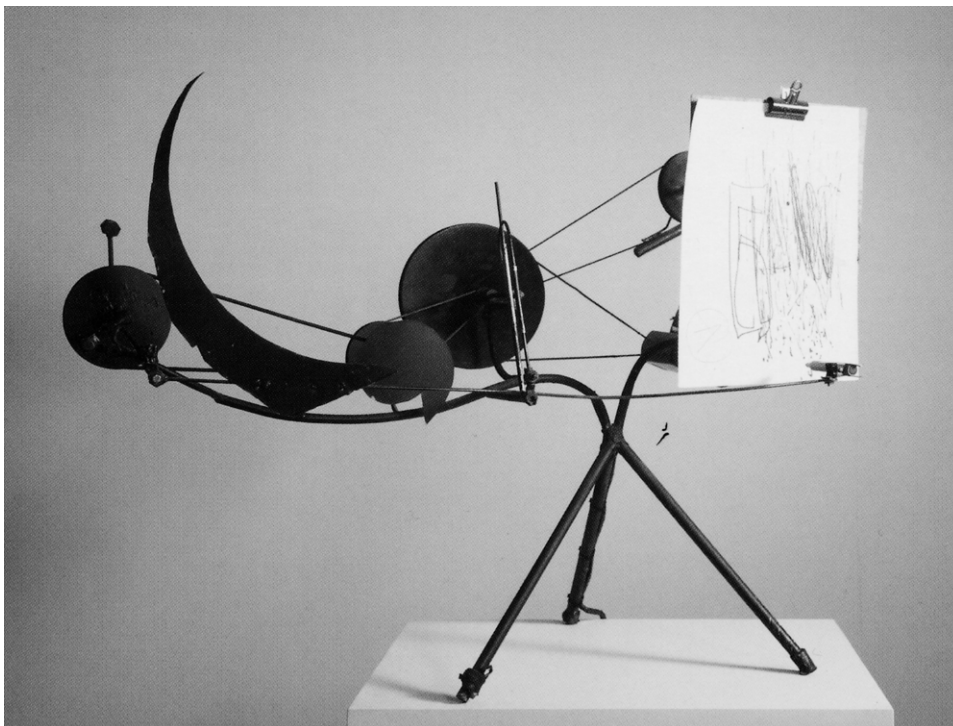
- 2p **26** Geef aan hoe Johns speelt met kleur en welk effect dit heeft op de betekenis van de letters.

In *Untitled* zijn kenmerken van verschillende na-oorlogse Amerikaanse stromingen waarneembaar.

- 2p **27** Noem twee van deze Amerikaanse stromingen.

Op figuur 4 zie je een object van de Zwitserse kunstenaar Jean Tinguely. Hij maakte het in 1959. Je kunt er een vel papier in klemmen, een krijtje in de houder steken en met een schakelaar het object in werking stellen. Het maakt dan een tekening die meegenomen kan worden.

figuur 4

Bekijk figuur 4.

In het object is, ook al is het niet ingeschakeld, sprake van dynamiek.

2p **28** Leg dit uit aan de hand van de constructie.

Je zou kunnen zeggen dat de tekenmachine (op een speelse manier) de spot drijft met de abstract-expressionistische kunst van de jaren vijftig.

2p **29** Leg uit dat dit object de abstract-expressionistische kunst ironiseert.

Zelfportretten

Vragen bij afbeelding 10 tot en met 12.

Op afbeelding 10 zie je een fotografisch zelfportret van de Oostenrijkse Herbert Bayer uit 1932.

Bekijk afbeelding 10.

Bayer beeldt zich hier als beeldhouwer af.

2p **30** Leg aan de hand van twee kenmerken uit hoe hij hier naar beeldhouwkunst verwijst.

2p **31** Tot welke stroming moet dit werk worden gerekend? Geef een argument voor je antwoord.

Op afbeelding 11 zie je delen van *Spermini*, een kunstwerk van de Italiaanse kunstenaar Maurizio Cattelan. Hij schilderde op vijfhonderd rubberen maskertjes zijn eigen beeltenis en bevestigde alle maskertjes - in een grote waaivorm - op een muur. De maskertjes zijn klein, kleiner dan het echte hoofd van Cattelan.

Bekijk afbeelding 11.

De titel *Spermini* is een humoristische verbastering van het Italiaanse woord voor spermacellen.

3p **32** Licht aan de hand van drie kenmerken de titel van dit werk toe.

Op afbeelding 12 zie je een 'still' uit het filmpje *Zelfportret* van Danica Dakić, oorspronkelijk afkomstig uit Bosnië en sinds 1988 in Duitsland woonachtig. In dit filmpje vertellen twee monden sprookjes: de één een Bosnisch, de ander een Duits sprookje. Het filmpje werd geprojecteerd op een scherm dat bestond uit een meer dan levensgroot masker. Dat masker werd van het gezicht van Dakić gemaakt.

Bekijk afbeelding 12.

Fysieke kenmerken van Dakić zelf zijn in dit werk tot een minimum beperkt.

Toch kun je beweren dat zij hier een goed beeld van zichzelf geeft.

2p **33** Licht deze bewering toe.

Einde